

5. *Купінець Л. Є., Харічков С. К.* Організаційно-економічні аспекти технічного регулювання в аграрному секторі України // Регіональна економіка. — 2009. — № 3. — С. 109—121.

6. *Макаренко П. М.* Цінова політика як фактор підвищення дохідності аграрного виробництва в умовах Світової організації торгівлі / П. М. Макаренко // Економіка АПК. — 2008. — № 5. — С. 44—48.

7. *Музиченко А. С.* Державне регулювання інвестиційної діяльності / А. С. Музиченко // Формування ринкових відносин в Україні. — 2010. — № 6. — С. 46—53.

8. *Юрчишин В.* Формирование и системное развитие новейшей государственной аграрной политики // Экономика Украины. — 2007. — № 10. — С. 4—14.

Стаття надійшла до редакції 13.10.2010.

УДК 330.14:01

А.М. Чорна, здобувач кафедри менеджменту

Східноукраїнського національного університету ім. В. Даля

ЗАГРОЗИ РЕСУРСНОМУ ЗАБЕЗПЕЧЕННЮ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ МАШИНОБУДІВНИХ ПІДПРИЄМСТВ ЛУГАНСЬКОЇ ОБЛАСТІ: СИСТЕМАТИЗАЦІЯ І ХАРАКТЕРИСТИКИ

Анотація. Обґрунтовано необхідність дослідження загроз ресурсному забезпеченню економічної безпеки машинобудівних підприємств. Проведено аналіз сучасного стану підприємств машинобудівної галузі Луганської області. Систематизовано загрози ресурсному забезпеченню економічної безпеки підприємств машинобудування.

Аннотация. Обосновано необходимость исследования угроз ресурсному обеспечению экономической безопасности машиностроительных предприятий. Проведен анализ современного состояния предприятий машиностроительной отрасли Луганской области. Систематизировано угрозы ресурсному обеспечению экономической безопасности предприятий машиностроения.

Annotation. The necessity of research of threats to the resource providing of economic safety of machine-building enterprises is grounded. The analysis of the modern state of enterprises of machine-building industry of Lugansk area is conducted. It is systematized threats to the resource providing of economic safety of machine-building enterprises.

КЛЮЧОВІ СЛОВА: загрози, ресурсне забезпечення, економічна безпека, підприємство, машинобудівна галузь.

КЛЮЧЕВЫЕ СЛОВА: угрозы, ресурсное обеспечение, экономическая безопасность, предприятие, машиностроительная отрасль.

KEY WORDS: threats, resource providing, economic safety, enterprise, machine-building industry.

Постановка проблеми. Машинобудівному комплексу належить провідна роль на ряду із хімічною, металургійною та вугільною галузями не лише у забезпеченні розвитку промисловості Луганської області, але й країни загалом. Підтвердженням цієї тези служать такі статистичні дані: частка машинобудування в структурі промисловості України складає близько 15 %, у ВВП — перевищує 12 %, понад 22 % загальної кількості найнятих робітників; об'єднує більше 11 тис. підприємств та охоплює понад 20 спеціалізованих галузей. Проте світова економічна криза, яка охопила практично всі промислово-розвинені країни в 2008 р., стала причиною різкого погіршення роботи промислових підприємств усіх галузей народного господарства України, у тому числі і машинобудування, більшість підприємств якого опинилися на межі банкрутства. У таких умовах питання забезпечення економічної безпеки таких підприємств набувають першорядного значення.

Результативність забезпечення економічної безпеки підприємств машинобудування великою мірою залежить від об'єктивного і всебічного моніторингу й аналізу загроз їх економічній безпеці, оскільки саме характер і рівень загроз зумовлюють вибір напрямів щодо їх попередження і локалізації та визначають форми, способи, засоби і методи вирішення завдань щодо розподілу ресурсів, необхідних для здійснення такої діяльності.

Для будь-якого промислового підприємства кількість загроз ресурсному забезпеченню його економічної безпеки доволі велика, а перелік їх носить індивідуальний характер. Крім того, у процесі своєї діяльності підприємство стикається не з однією загрозою, а з їх сукупністю. Рішення завдання щодо їх визначення в рамках виконуваного дослідження лежить у площині систематизації основних загроз ресурсному забезпеченню економічної безпеки підприємства з прив'язкою їх до конкретної галузі виробництва.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Питанням аналізу діяльності машинобудівного комплексу України приділено значну увагу у працях вітчизняних науковців [1, 3—5]. Авторами у межах своїх досліджень визначено ефективність інноваційної діяльності машинобудівних підприємств, вивчено основні аспекти їх адаптації до змін зовнішнього середовища в умовах ринкової трансформації, проведено оцінювання потенціалу та розглянуто ресурсне забезпечення диверсифікації їхньої діяльності. Крім того, науковцями [1, 5] детально розкрито сучасний стан машинобудування в Україні за умов світової економічної кризи та перспективи його розвитку.

Разом з тим, слід зазначити недостатність теоретичних напрацювань щодо розкриття сутності ресурсного забезпечення економічної безпеки підприємств машинобудування. Зокрема, подальших досліджень потребують питання систематизації можливих загроз ресурсному забезпеченню економічної безпеки таких підприємств.

Постановка завдання. Мета полягає у систематизації загроз ресурсному забезпеченню економічної безпеки підприємств машинобудівної галузі Луганської області.

Виклад основного матеріалу. Для визначення загроз ресурсному забезпеченню економічної безпеки підприємств машинобудування та здійснення їх систематизації, необхідно проведення якісного та кількісного аналізу ситуації, що склалася у галузі.

У Луганській області п'ята частина всіх промислових підприємств належить до машинобудування [2]. На машинобудівних підприємствах працюють понад 32 тис. осіб, що складає 13,4 % від загальної чисельності тих, що працюють в промисловості. Машинобудівний комплекс Луганської області охоплює галузі, які спеціалізуються на виробництві транспортних засобів і устаткування (53 підприємства), машин і устаткування (235 підприємств), електричного, електронного та оптичного устаткування (202 підприємства). Серед представників зазначених вище галузей доцільно виділити такі: ВАТ «Холдінгова компанія «Луганськтепловоз», ДП ПО «Луганський верстатобудівний завод», ЗАТ «ЛугЦентроКуз», ТОВ «Луганський завод колінчастих валів», ЗАТ «Краснодонський завод «Автоагрегат», ЗАТ «Автомотозапчастина», ЗАТ «Первомайській механічний завод», ВАТ «Краснолуцький машинобудівний завод», ВАТ «Стахановський вагонобудівний завод», Консорціум «УкрБат», ВАТ «Луганський електроапаратний завод», ЗАТ «Термо» та ін.

За даними Головного управління статистики Луганської області з початку цього року спостерігається позитивна динаміка стосовно обсягів реалізованої продукції машинобудівними підприємствами. Здебільшого це зумовлено зміною бази порівняння, адже у 2009 році обсяги реалізованої продукції були найнижчим за останні п'ять років. Так, у січні—травні 2010 р. порівняно з аналогічним періодом 2009 р. обсяг продукції збільшився в 1,9 разу за рахунок підприємств з виробництва транспортних засобів і устаткування та машин і устаткування, які збільшили обсяг продукції у 2,9 разу та на 63,0 % відповідно [2]. Обсяг реалізованої продукції машинобудівних підприємств Луганської області в загальному обсязі реалізованої продукції складає близько 7 %. У галузі індекс продукції за січень-травень 2010 р. до відповідного періоду минулого року ста-

новив 188,8 %. Однією із основних причин такого підвищення цін стало збільшення загального обсягу операційних витрат та витрат на 1 гривню реалізованої продукції, що зумовлено високою матеріаломісткістю продукції машинобудування (71,3 %).

Незадовільна результативність роботи машинобудівної галузі Луганської області характеризується показниками її зовнішньо-економічної діяльності. Лише 20—40 % продукції вітчизняного машинобудування використовується в країні, решта імпортується в Росію та інші країни СНД, а також у сировинні країни Близького Сходу. У більш розвинених країнах продукція українських підприємств не знаходить попиту. Проте і тут спостерігається негативна тенденція, адже експортна діяльність машинобудівних підприємств значно знизилася. Крім того, обсяг імпорту машинобудівної продукції перевищує обсяг її експорту. До того, за три останні роки різниці між ними зросла майже удвічі. Така ситуація є вкрай негативною, бо свідчить про низький рівень попиту на вітчизняну продукцію машинобудівних підприємств та її конкурентоспроможність на зовнішньому ринку.

Як відомо, важливою складовою ресурсного забезпечення є трудові ресурси, адже від сформованого персоналу машинобудівного підприємства, його кількісної та якісної збалансованості значною мірою залежить виробництво якісної та конкурентоспроможної продукції. Останніми роками у машинобудівній галузі Луганської області спостерігалось скорочення кількості найманих працівників. Загалом за останні три роки їх кількість скоротилася на 12 %. Середньомісячна заробітна плата одного штатного працівника у 2009 р. нижче загальнопромислового рівня на 20 % і складає 1702 грн.

Галузь машинобудування потребує значних інвестиційних надходжень. Проте, згідно зі статистичними даними [2], станом на кінець 2009 р. обсяг інвестицій в основний капітал машинобудівної галузі області скоротився і становив 64,7 % до обсягу 2008 р. За аналізований період зменшилась і їх частка у загальному обсязі по промисловості.

Розвиток будь-якої країни неможливий без прискорення інноваційних процесів, насамперед у базових галузях економіки, до яких належить і машинобудування. Проте за останні роки кількість машинобудівних підприємств, які впроваджували інновації, залишається незначною, а рівень їх інноваційної активності низьким. За даними Головного управління статистики Луганської області, у 2007—2009 рр. частка машинобудівних підприємств, що впроваджувала інноваційну продукцію, склала 14,8 %, інновацій-

ні процеси — 13,6 %, організаційні інновації — 4,5 %, маркетингові інновації — 1,1 %. Тільки 8 машинобудівних підприємств області у 2009 р. змогли реалізувати інноваційну продукцію, з них 3 — реалізували інноваційну продукцію за межами України.

Негативні тенденції, що спостерігаються у галузі, відбиваються на фінансовому стані підприємств машинобудівного комплексу. Так, у 2009 році із загальної кількості машинобудівних підприємств тільки 56,9 % одержали прибуток. Однією із причин такої ситуації послужило погіршення фінансових результатів від операційної діяльності.

Діяльність машинобудівних підприємств ускладнюється через недолік власних оборотних коштів і, в першу чергу, грошових коштів. Має місце значне перевищення кредиторської заборгованості над дебіторською в цілому по підприємствах машинобудування, а також прострочена заборгованість по платежах до бюджету і позабюджетні фонди.

Таким чином, за допомогою індуктивного методу на підставі аналізу основних показників розвитку машинобудівної галузі можна зробити висновок про незадовільний її стан, який до того ж погіршується у динаміці. З індуктивних міркувань, отримана в процесі накопичення і узагальнення інформація, може слугувати встановленню причинно-наслідкового зв'язку між станом ресурсного забезпечення підприємств та виникненням загроз.

Спираючись на результати проведеного дослідження стану підприємств машинобудування у Луганській області та використовуючи метод індукції, здійснимо систематизацію загроз ресурсному забезпеченню економічній безпеці підприємств.

Загрози ресурсному забезпеченню економічній безпеці підприємств слід розрізняти за джерелами походження:

1. Зовнішні (об'єктивні) загрози:

- 1.1. Політичні: нестабільність, суперечність законодавства; нестабільність політичної ситуації; відсутність прозорості щодо повернення ПДВ підприємствам, які експортують продукцію.

- 1.2. Науково-технічні: революційні скачки в науково-технічному прогресі в світі; поява нових видів матеріалів; розробка нових технологій.

- 1.3. Загальноекономічні: зміна податкових нормативів, збільшення митних зборів, підвищення тарифів на вантажні перевезення залізничним транспортом; зниження внутрішнього та зовнішнього попиту на продукцію; знецінювання та коливання курсу національної валюти; підвищення вартості сировини, матеріалів, палива; висока вартість кредитних ресурсів та жорсткість умов їх залучення.

1.4. Галузеві: підвищення рівня конкуренції; промислове шпигунство; розробка і впровадження нових технологій і способів організації праці конкурентами.

1.5. Соціальні: нестабільність соціальних умов населення.

1.6. Природні: посилювання екологічних вимог.

2. Внутрішні (суб'єктивні) загрози ресурсному забезпеченню:

2.1. Матеріальні: банкрутство або ліквідація підприємств-постачальників або споживачів; порушення умов контракту (дисципліни постачань по термінах і якістю); високий рівень енергота матеріаломісткості виробництва.

2.2. Нематеріальні: недостатня патентна захищеність продукції підприємства і технології її виробництва.

2.3. Техніко-технологічні: вихід з ладу або поломка устаткування, його моральний знос, відсутність резерву потужностей.

2.4. Фінансові: відкриті можливості для економічних зловживань і злочинів на підприємстві; нераціональна структура фінансових ресурсів, пов'язана з недоліками у фінансовому плануванні діяльності підприємства; підвищення рівня допустимої кредиторської і дебіторської заборгованості; неплатоспроможність підприємства; зниження ефективності використання підприємством усіх наявних ресурсів; зниження рентабельності продукції підприємства.

2.5. Трудові: вибуття ключових співробітників підприємства; недостатня кваліфікація персоналу; незадовільний рівень продуктивності праці; нелояльність персоналу в різних формах (корупція, розкрадання, розголошення конфіденційної інформації).

2.6. Інформаційні: недоліки інформаційного забезпечення.

2.7. Правові: судові позови проти підприємства; рейдерство.

Слід зазначити, що систематизація загроз у такий спосіб у деякій мірі умовна, оскільки провести жорстку межу між окремими видами загроз ресурсному забезпеченню економічної безпеки підприємств досить складно і не завжди представляється можливим. Результати дослідження можуть бути корисними для визначення тих загроз, імовірність та наслідки реалізації яких можуть бути найбільш суттєвими.

Висновки. Таким чином, маємо констатувати, що сучасний стан підприємств машинобудівної галузі не відповідає ролі, яку має відігравати ця галузь в економіці України. Незадовільний стан підприємств машинобудування породжує низку загроз його ресурсному забезпеченню економічної безпеки. Здійснена систематизація загроз показала, що перелік їх доволі великий. Для практичного рішення завдання по їх попередженню та локалізації необхідно мати уяву про ймовірність та наслідки реалізації таких

загроз. Тому перспективи подальших досліджень полягатимуть у визначенні інструментарію оцінювання загроз, використання якого має на меті оцінювання ресурсного забезпечення економічної безпеки підприємства.

Література

1. *Барташевська Ю.М.* Розвиток машинобудування України: стан, проблеми, перспективи / Ю.М. Барташевська // Європейський вектор економічного розвитку. — 2010. — № 1 (8). — С. 19—25.
2. *Заичковський А, Іванюта Т.* Економічна безпека підприємства. — К.: Центр учбової літератури, 2009. — 256 с.
3. Державний комітет статистики в Україні [Електронний ресурс] / Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>.
4. *Донець Л., Ващенко Н.,* Економічна безпека підприємства. — К.: Центр учбової літератури. — 2007. — 240 с.
5. *Климович Н.І.* Діагностика конкурентоспроможності підприємств машинобудівної галузі в ринкових умовах / Н.І. Климович // Європейський вектор економічного розвитку. — 2010. — № 1 (8). — С. 58—63.
6. *Мельник О. Г.* Системи діагностики діяльності машинобудівних підприємств: полікритеріальна концепція та інструментарій: Монографія. — Львів: Видавництво Львівської політехніки, 2010. — 344 с.
7. *Моїсеєнко Т.Є.* Ефективність інноваційної діяльності машинобудівних підприємств України / Т.Є. Моїсеєнко // Вісник Криворізького інституту. — 2009. — № 4 (20). — С. 106—110.
8. *Шифріна Н.І.* Стан та перспективи розвитку машинобудівного комплексу України / Н.І. Шифріна // Вісник економіки транспорту і промисловості. — 2010. — № 29. — С. 394—399.

Стаття надійшла до редакції 30.09.2010.

658:65.011

Н.В. Шевчук, доцент
кафедри економіки підприємств
ДВНЗ «КНЕУ імені Вадима Гетьмана»

ЕФЕКТИВНІСТЬ ДІЯЛЬНОСТІ МАШИНОБУДІВНИХ ПІДПРИЄМСТВ

Анотація. Проаналізовано особливості розвитку машинобудівних підприємств, визначено причини їх кризового стану, досліджен та сформовано напрями стимулювання фінансування інноваційної діяльності машинобудівного виробництва.

Аннотация. В статье проанализированы особенности развития машиностроительных предприятий, определены причины их кризисного состояния, исследованы и сформированы направления стимулирования финансирования инновационной деятельности предприятий.